

GÖTEBORGS UNIVERSITET

LÄGESRAPPORT OM RANKINGAR AV UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR

Magnus Gunnarsson/Enheten för analys och utvärdering

PM: 2013:08

Diarienummer V 2013/636

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Vilka rankingar finns?	4
Vilken kvalitet håller dagens rankingar?	7
Vad används rankingarna till?	7
Hur kommer rankingsituationen att utvecklas?	8
Lärosätenas hantering	8
Referenser / Läs mer	9

Sammanfattning

De tre rankingarna Shanghai, QS och THE dominerar fortfarande marknaden, även om intresset för den kommande U-Multirank är stort. I Sverige fortsätter Urank att publicera sin ranking, och genomslaget har möjligen ökat något på senare år. Svenskt Näringslivs webbplats Höskolekvalitet får inte särskilt mycket uppmärksamhet.

Ingen svensk ranking och ingen internationell ranking håller sådan kvalitet att den kan användas i lärosätens egna kvalitetsarbeten, och sannolikheten att U-Multirank ska avvika från detta mönster är liten. U-ranks transparens har reducerats betydligt sedan 2010, vilket gör den mindre intressant för lärosätena själva. Svenskt Näringslivs Höskolekvalitet är så begränsad både vad gäller underliggande datamaterial som de ingående utbildningarna att det är oklart om den alls ska ses som en högskoleranking

Trots rankingarnas låga kvalitet används de, framförallt av internationella studenter och finansiärer. Såväl finansiärer som potentiella studenter har ett stort behov av att veta vilka lärosäten som är ”bra”, samtidigt som utbudet av möjliga lärosäten har ökat dramatiskt i takt med globaliseringen. De internationella rankinglistorna är de enda tillgängliga instrumenten för detta. I vissa fall används de som en slags ackrediteringar, av typen ”finns universitetet på någon av de tre stora rankingarnas topp-100-listor?”, och i andra fall används listorna mer okritiskt. Flera länder använder en eller flera av de tre stora rankinglistorna när de erkänner utländska examina (Ryssland), när stipendier för utlandsstudier ska fördelas (Ryssland, Brasilien), när tillstånd ges till utländska lärosäten att verka i landet (Indien), eller när arbetstillstånd ges till utlänningar (Danmark, Nederländerna).

En i sammanhanget inte oviktig fråga är huruvida studenter använder sig av rankingar när de väljer lärosäte. Det finns inga undersökningar som säger något definitivt om den saken vad gäller svenska lärosäten, men ett flertal undersökningar antyder att det i Sverige framförallt är internationella studenter som kaner till och låter sig influeras av rankinglistor när de väljer lärosäte.

De svenska lärosätena har till stor del vant sig vid rankingarna. På sina håll påverkar rankingarna nu hur lärosätena utformar sina verksamheter, även om inget lärosäte har något uttalat långsiktigt mål om att avancera på rankinglistor.

Inledning

Intresset för rankingar av universitet och högskolor har under det senaste decenniet ökat radikalt. Det finns många rankingar av olika slag – många publiceras bara en gång, många innehåller bara lärosäten från ett enda land, och många försöker mäta något annat än akademisk kvalitet (t.ex. närvaro i sociala medier eller bäst studentliv).

De internationella listor som har störst genomslag är Shanghai, QS och THE; U-Multi-rank har även den fått mycket uppmärksamhet, men den är ännu inte publicerad. Bland de svenska rankingarna har Urank fått ökat genomslag de senaste åren.

Vilka rankingar finns?

Det finns idag ett 20-tal universitets- och högskolerankingar med relevans för svenska lärosäten.¹ De flesta av dessa är internationella (dvs. rankar lärosäten i flera olika länder), men det finns också några svenska listor. Tre av de internationella rankingarna får avgjort mest uppmärksamhet: Shanghai, QS samt THE.

Shanghai-rankingen heter egentligen *Academy Ranking of World Universities* och produceras av Shanghai Jiao Tong University. Den skapades för att mäta hur det går med den kinesiska satsningen på att skapa universitet av internationell toppklass. Frågan som rankingen försöker besvara är alltså ungefär ”Finns det några kinesiska universitet som kan mäta sig med de stora amerikanska och brittiska drakarna?”. Indikatorerna är helt inriktade på elitforskning inom naturvetenskap, teknikvetenskap och medicin. Nobelpris väger mycket tungt. De svenska lärosätenas placering visas i tabell 1 nedan.

QS-rankingen heter *QS World University Rankings* och produceras av det brittiska analysföretaget QS. Tidigare producerades den på uppdrag av Times Higher Education, som också publicerade rankinglistan. Nu publiceras den istället av QS själva samt av den amerikanska tidningen US News & World Report (som dominerar den amerikanska rankingmarknaden). QS-rankingen har bredare ambitioner om att mäta universitetskvalitet än Shanghai-rankingen, och den innehåller indikatorer för både forskning och utbildning. En kontroversiell del av rankingen är de två anseendeundersökningar som ingår och som viktas med totalt 50 % i slutresultatet. QS kallar dessa undersökningar peer review, men i själva verket handlar det om webbenkäter. Dessa skickas till ett mycket stort antal personer (troligen hundratusentals) och besvaras av några tusen personer (de exakta siffrorna rapporteras inte). Eftersom dessa undersökningar väger så tungt och eftersom även de flesta svenska lärosäten troligen inte får mer än några tiotals omnämningar blir resultaten för svenska lärosäten på QS-rankingen tämligen instabila. De svenska lärosätenas placering på QS-rankingen visas i tabell 2 nedan.

¹ Det finns dock även en uppsjö rankingar inom ekonomiområdet (rankingar av handelshögskolor, ekonomiutbildningar, MBA-program, etc.).

Tabell 1: Svenska lärosätens placering på Shanghai rankingen.

Lärosäte	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Karolinska institutet	39	46	45	48	53	51	50	42	44	42	44
Uppsala universitet	59	74	60	65	66	71	76	66	67	73	73
Stockholms universitet	102-151	97	93	84	86	86	88	79	81	81	82
Lunds universitet	93	92	99	90	97	97	101-151	101-150	102-150	101-150	101-150
Göteborgs universitet	152-200	153-201	153-202	201-300	203-304	201-302	201-302	201-300	201-300	151-200	151-200
Kungliga tekniska högskolan	201-250	153-201	203-300	201-300	203-304	201-302	201-302	201-300	201-300	201-300	201-300
Umeå universitet	152-200	202-301	203-300	201-300	203-304	201-302	201-302	201-300	201-300	201-300	201-300
Sveriges lantbruksuniversitet	201-250	202-301	203-300	201-300	203-304	201-302	303-401	201-300	301-400	301-400	201-300
Chalmers	251-300	202-301	203-300	201-300	203-304	201-302	303-401	201-300	201-300	301-400	301-400
Linköpings universitet	351-400	404-502	301-400	301-400	403-510	402-503	402-501	401-500	401-500	301-400	301-400
Handelshögskolan i Stockholm			301-400	301-400	305-402	402-503	402-501	301-400	301-400	301-400	401-500

Tabell 2: Svenska lärosätens placering på QS rankingen.

Lärosäte	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Lunds universitet	180	122	106	88	67	72	86	71
Uppsala universitet	180	111	71	63	76	62	83	81
Kungliga tekniska högskolan	196	172	192	173	174	150	180	142
Stockholms universitet	227	261	246	239	215	168	178	171
Göteborgs universitet	190	284	276	258	185	183	184	193
Chalmers	166	147	197	162	198	204	202	223
Umeå universitet	329	311	299	299	318	297	273	297
Linköpings universitet	445	322	371	450	450	389	401	340
Handelshögskolan i Stockholm	359	207	273	280	257	-	-	-

THE-rankingen heter *THE World University Rankings* och produceras av den multinationella, New York-baserade nyhets- och informationskoncernen Thomson Reuters, på uppdrag av den brittiska tidskriften Times Higher Education (som inte längre har något att göra med dagstidningen Times). THE samarbetade tidigare med QS om rankingen, men bröt med QS 2009 och påbörjade ett samarbete med Thomson Reuters som resulterade i en helt ny ranking, publicerad första gången i september 2010. THE-rankingen liknar i sin ambition QS-rankingen, men anseendeundersökningarna väger inte riktigt lika tungt. THE låter dessutom genomsnittlig fältnormerad citeringsgrad² väga så mycket som en tredjedel av slutresultatet; Shanghai räknar bara antalet råa citeringar, och QS räknar råa citeringar

² Att den är fältnormerad innebär att 1 citering betyder "lika många citeringar som genomsnittet för ämnesområdet", vilket gör att citeringsintensiva ämnesområden som kemi inte dominerar citeringsgläsa ämnesområden som matematik lika mycket. Att den är genomsnittlig innebär att det totala antalet citeringar inte spelar någon roll, utan det är citeringar *per publikation* som räknas.

per lärare/forskare. De svenska lärosätenas placering på THE-rankingen visas i tabellen nedan.

Tabell 3: Svenska lärosätens placering på THE-rankingen.

Lärosäte	2010	2011	2012
Karolinska institutet	43	32	42
Lunds Universitet	89	80	82
Uppsala Universitet	147	87	106
Stockholms Universitet	129	132	117
Kungliga tekniska högskolan	193	187	140
Göteborgs universitet	251-300	201-225	201-225
Chalmers	201-225	226-250	226-250
Umeå Universitet	251-300	226-250	251-300
Sveriges lantbruksuniversitet	199	226-250	251-300
Linköpings Universitet	301-350	301-350	301-350

U-Multirank är namnet på en ranking vars utveckling bekostas av EU-kommissionen. Enligt planen ska *U-Multirank* publiceras första gången i början av 2014. Till skillnad från Shanghai, QS och THE kommer *U-Multirank* inte att presentera en enda lista, utan användarna ska själva få välja vilka indikatorer som ska användas. Dessutom samlas det in data i två spår – dels ett lärosätesövergripande spår, och dels ett ämnesspecifikt spår. I det ämnesspecifika spåret samlas data in för enskilda institutioner (eller motsvarande). Ett stort antal indikatorer samlas in, indelade i fem breda kategorier: Research, Teaching & learning, Regional engagement, Knowledge transfer, samt International orientation. Indikatorernas skalor kommer att vara mycket grova – ”genomsnittlig”, ”under genomsnittet”, eller ”över genomsnittet”.

U-Multirank har stora ambitioner om att skapa en bra och rättvis ranking, men de grundläggande problemen för internationella rankingar kvarstår: lärosäten som verkar inom olika nationella system har olika uppgifter, olika sätt att redovisa sin verksamhet, och olika finansieringsmodeller. Att jämföra hela lärosäten medför också stora problem med att jämföra lärosäten med olika ämnesprofiler. Vidare är *U-Multirank* mycket beroende av att tillräckligt många lärosäten väljer att delta i rankingen, och det gäller särskilt de högst ansedda lärosätena i världen (eller åtminstone Europa).

Förutom dessa fyra stora rankingar finns flera mindre.³ Några av dessa är helt bibliometriska (*Leiden/CWTS*, *Scimago*, *Middle East Technical University/URAP*, *Taiwan/NTU*), några är specialiserade på någon särskild aspekt (*Mines ParisTech*, *Webometrics*, *GreenMetric*), medan andra är mer breda (*CHE*).

Det finns två svenska, återkommande rankingar, *Urank* och *Högskolekvalitet*. *Urank* produceras av en ”association” (det är den term de själva använder) grundad av Stig Forneng, Ingemar Lind och Thorsten Nybom. Rankingens baseras helt på uppgifter från SCB och UKÄ. Numera publiceras den av Dagens Nyheter, som förmodligen också står för en del

³ Dvs. de får mindre uppmärksamhet.

av finansieringen. Det går också att köpa mer detaljerade uppgifter från Urank, vilket ger ytterligare intäkter.

Svenskt näringsliv har en ranking med namnet *Högskolekvalitet*, som rankar högskoleutbildningar (alltså inte lärosäten) efter grad av arbetsmarknadsanpassning. Rankingens baseras numera på en enkätundersökning till examinerade studenter, kombinerat med vissa Ladok-uppgifter.

Vilken kvalitet håller dagens rankingar?

De internationella rankingar som finns idag har varken tillräcklig validitet eller reliabilitet för att kunna användas som instrument för lärosätenas egna kvalitetsarbeten.⁴ U-Multirank har höga ambitioner och stora förhoppningar knutna till sig om transparens, rättvisa och validitet, men det finns inte så mycket som tyder på att de kommer att lyckas.

Urank sammanställer en mängd nyckeltal för svenska lärosäten, och skapar sedan sin rankinglista efter dessa. Nyckeltalen skulle kunna användas av lärosätena för jämförelser, men dessa publiceras inte (längre) av Urank. Den sammanlagda rankingen kan inte sägas ge någon intressant information.

Svenskt näringslivs ranking Högskolekvalitet tar upp en intressant aspekt av högskolans verksamhet, nämligen arbetsmarknadssamverkan och anställningsbarhet. Både det underliggande datamaterialet och urvalet av utbildningar är idag dock så begränsade att rankingen inte är ett meningsfullt mätinstrument för arbetsmarknadsanpassning av utbildningar. Svenskt näringsliv är dessutom i alltför hög grad en opinionsbildande organisation för att de ska kunna bli trovärdiga som rankingproducenter. I dagsläget ger Högskolekvalitet ingen meningsfull information alls till vare sig lärosäten eller studenter.

Vad används rankingarna till?

I takt med att högre utbildning och forskning internationaliseras, och att antalet lärosäten globalt ökar snabbt, blir behovet av stöd för bedömning av lärosäten allt större. Finansiärer samt potentiella studenter och deras föräldrar behöver kunna skaffa sig en uppfattning om vilka lärosäten som är bra⁵ och vilka som inte är det. Även lärosätena själva har behov av detta, när de söker internationella samarbetspartners. Eftersom det egentligen inte finns något alternativ till rankingarna används de därför till just detta. I vissa fall fungerar det mest som en slags ackreditering ("Finns universitetet på någon av de tre stora listornas topp-100-listor?") och vissa fall används de mer okritiskt ("Vi anställer bara folk från universitet på Shanghais topp-10-lista.") Flera länder använder en eller flera av de tre stora rankinglistorna när de erkänner utländska examina (Ryssland), när stipendier för utlands-

⁴ Med undantag för vissa specialfall: CHE kan kanske användas av vissa institutioner inom vissa ämnen; Webometrics kan kanske användas av IT- och informationsavdelningar; vissa ekonomirankingar kan kanske användas av vissa handels- och ekonomihögskolor.

⁵ Vad som är "bra" varierar naturligtvis med vilket syfte man har.

studier ska fördelas (Ryssland, Brasilien), när tillstånd ges till utländska lärosäten att verka i landet (Indien), eller när arbetstillstånd ges till utlänningar (Danmark, Nederländerna).

De tre stora rankingarna, samt i viss mån Urank och Svenskt näringslivs ranking, får ett visst utrymme i svensk allmänmedia. På det sättet används rankingarna som allmän kvalitetsmarkör i den offentliga debatten.

Vilken roll spelar rankingar när studenter väljer lärosäte? De undersökningar som finns i ämnet är alla begränsade på olika sätt, men det går ändå att urskilja två avgörande parametrar: internationella studenter intresserar sig mer för rankingar än nationella studenter, och studenter som är väl bekanta med den akademiska världen (antingen för att de kommer från en akademisk familj eller för att de har studerat på högskolan) är mer intresserade av rankingar än studenter som är nybörjare i den akademiska miljön (Hazelkorn 2011:126ff). Det betyder att nationella studenter på grundnivå med föräldrar som inte har studerat på högskolan har lägst tendens att titta på rankingar när de väljer lärosäte, medan internationella studenter på avancerad nivå från akademikerhem har högst tendens att låta rankingar påverka deras val av lärosäte. I Sverige läser nästan alla internationella (inresande) studenter på avancerad nivå, varför man kan förenkla bilden ytterligare och säga att i Sverige bryr sig internationella studenter mer om rankingar än inhemska studenter.

Hur kommer rankingsituationen att utvecklas?

Intresset för rankingar verkar inte på något sätt avmattas, utan tvärtom stiger det. Nya rankingar kommer till och de existerande rankingarna växer i omfång. I USA har man en lång erfarenhet av (nationella) rankingar inom högskolesektorn, och där har utvecklingen gått mot mer specialiserade rankingar (bästa liberal arts-collegen, mest prisvärda collegen, mest tech-transfer, osv.). Kanske får vi se samma utveckling mot mer specialiserade rankingar i Sverige och internationellt.⁶

OECD arbetar på en utvärdering av högre utbildning, AHELO, som ska likna PISA-undersökningarna, och alltså mäta vad studenterna lärt sig.⁷ En genomförbarhetsstudie (*feasibility study*) har nyss avslutats som pekar på att en utvärdering av detta slag låter sig göras, och nu ska man besluta huruvida man vill gå vidare med ett fullskaligt projekt.

Lärosätenas hantering

Enligt min uppfattning är de svenska lärosätena nu betydligt mindre nervösa inför rankingarna än vad som var fallet för några år sedan. Det beror troligen dels på att man har vant sig, och dels på att man har lärt sig mer om rankingarna. En enkätundersökning från 2012 (Sundén 2012) till landets samtliga universitets- och högskolerektorer indikerar

⁶ Denna min gissning delas av [den australiensisk rankingexperten Simon Marginson](#). En gissning är det likafullt.

⁷ [OECD's AHELO](#).

dock att rankingarna har en betydande påverkan på verksamheterna. Undersökningen gav för handen att av 32 svarande lärosäten använder 27 stycken rankingplaceringar i marknadsföringssammanhang, 9 stycken använder dem vid val av samarbetspartners, och 3 anser att rankingarna ger korrekt information. Vidare svarar 14 rektorer att det långsiktiga kvalitetsarbetet bl.a. har till uppgift att förbättra lärosätets rankingplacering. 8 av 30 rektorer svarar att de tar rankingar i beaktande inför verksamhetsförändringar, 2 av 33 svarar att rankingarna har direkt påverkan på fördelningen av resurser, och 1 lärosäte svarar att rankingar har en direkt inverkan på forskningens inriktning. Det bör dock påpekas att inget lärosäte mig veterligen har något uttalat långsiktigt mål om att avancera på rankinglistor.

I februari 2012 hölls en träff i Göteborg med personal som arbetar med rankingrapportering vid universitet och högskolor i framförallt Sverige, men i viss mån även från Danmark och Norge. Mötet gav för handen att det finns en stor variation mellan lärosätena vad gäller attityd till rankingar, allt från ett tämligen lojt ointresse, via motvillig oro, till engagerad optimism. På grund av de olika attityderna, och förutsättningarna⁸, är utsikterna små för ett tydligt samarbete mellan lärosätena vad gäller rankingarbetet. Flera svenska lärosäten har dock informella kontakter kring rankingarna vad gäller framförallt inrapportering, och viss samordning sker den vägen.

Referenser / Läs mer

Det finns vid det här laget ganska mycket skrivet om rankingar. Här är ett urval av skrifter.

Almgren, E. (2008). [Rankning av universitet och högskolor som studentinformation](#), 2008:40R. Stockholm: Höskoleverket.

Höskoleverket fick i uppdrag av utbildningsdepartementet att undersöka om högskolerankingar kunde vara till nytta för svenska studenter. De kom fram till att så inte var fallet, i denna utmärkta genomgång.

Analys & utvärdering (2013). [University ranking lists. A directory](#). Rapport 2013:03.

En systematisk genomgång av de rankinglistor som är relevanta för Göteborgs universitet, inklusive en kvalitetsbedömning av listorna ("ranking av rankingar") och ett försök att mäta deras genomslag.

Analys och utvärdering (2010). [Att leva med universitetsrankingar. En analys av olika universitetsrankingar och hur Göteborgs universitet kan förhålla sig till dem](#). Rapport 2010:04.

⁸ Stora forskningsintensiva universitet som är högt placerade på rankinglistorna har andra möjligheter att hantera rankingfenomenet än mindre och mer utbildningsintensiva lärosäten.

En resonerande rapport som kan sägas vara en mer utförlig version av föreliggande skrift.

Bolton, G. (2010). [University rankings: Diversity, excellence and the European initiative](#), Advice paper 3, June 2010. League of European Research Universities.

League of European Research Universities är en förening av högstatusuniversitet, och de är mycket kritiska till rankingar.

Hazelkorn, Ellen (2011). *Rankings and the reshaping of higher education. The battle for world-class excellence*. ISBN 978-0-230-24324-8. Palgrave Macmillan.

Hazelkorns bok sammanfattar läget tämligen väl, och innehåller referenser till relevanta undersökningar.

Rauhvargers, Andrejs (2011). [Global university rankings and their impact](#). EUA report on rankings 2011.

EUA färdigställde 2011 en rapport om rankingar. En god genomgång som beskriver situationen och problemen väl. Den innehåller också information om de planerade rankingarna U-Multirank och AHELO.

Rauhvargers, Andrejs (2013). [Global university rankings and their impact. Report II](#). EUA report on rankings 2013.

EUA färdigställde tidigare i år en uppdatering av sin tidigare rapport om rankingar. En god genomgång som beskriver situationen och problemen väl.

Sundén, Pontus (2012). *Svenska lärosätens hantering av internationella rankingar*. Examensarbete på lärarprogrammet LAU370. Rapportnummer VT12-2910-003. Göteborgs universitet.

Grundstenen i Sundéns arbete är en enkät till rektorerna vid Sveriges samtliga universitet och högskolor, med frågor om vad rektorerna har för uppfattning om rankingarna och hur de påverkar lärosätens arbete.